Noorsoo eest hoolitsemiseks asutatakse 1908. aastal Eesti Lasteaia Selts, kes eesti lasteaiale Tartus, millele Miina Hermann 1897. a. aluse pannud ja mida pärastpoole rida aastaid Eesti Põllumeeste Seltsi varju all edasi peetud, kindla kodu andis endises „Vanemuise" aias Jaama tänavas, lasteaiale varssi ka laste-varjupaiga juurde lisades. Seltsi juhatajana on algusest peale toiminud proua V. Jõgever.

Kuna juba 1883. aastal keiser Aleksander III kroonimispäeva mälestuseks paljudes kohtades kodumaal rahvaraamatukogud asutati, iseäranis koolimajade juures, — nii ka Tartumaal Äksi, Maarja-Magdaleena. Laiuse, Torma ja teisis kihelkonnis, — algab uue aastasaja teise kümne hakul Eesti Kirjanduse Seltsi poolt algatatud ja varssi ka „Noor-Eesti" poolt tegelikult juhitud suurem sihikindel rahvaraamatukogude liikumine, mille tagajärjeks Tartumaal on rea rahvaraamatukogu-seltside tekkimine: Luunjas, Vesneris, Tammistus, Tartus, Vaimastveres, Jõgeval jm. Nendega ühenduses asutatakse avalikud rahvaraamatukogud, Tartus ka avalik lugemislaud, kuna mitmed karskuseseltsid juba varemaltki raamatukogudele on alguse pannud („Karskuse Sõber", „Edasi", „Priius").

Juba üheksakümnendate aastate alul (1892. a.) oli O. Kallas Setu- ja Saaremaalt Eesti rahvariideid ja omapäraseid tarbeasju kogunud ja nad Eesti Üliõpilaste Seltsi koguna Õpetatud Eesti Seltsi hoiule annud, sellega Eesti Rahva Muuseumile teed valmistanud. J. Hurt'i surma järele asutatud ja 1909. a. kevadel Tartus tegevusse astunud Eesti Rahva Muuseumi Selts seab oma ülesandeks kõigi eesti rahva sõnaliste ja asjaliste mälestuste kokkukogumise ja täielise eesti keskraamatukogu asutamise. Esimesel ajal langeb pearõhk ainelise vanavara korjamise peale, ja kavakindla töö tagajärjel tõuseb muuseumi rahvateaduslik kogu 1922. aastal ümmarguselt 25 000 numbrini. 1923. a. kevadel asetatakse muuseumi kogud Raadi mõisa härrastemajasse.

Eesti kesk- ehk arhiiv-raamatukogule pannakse alus Eesti Üliõpilaste Seltsis, kus iseäranis kaheksakümnendate aastate lõpust peale sihikindlalt võimalikult kõik eesti keeles trükitud raamatud ja trükitööd, eriti ka ajalehed ja ajakirjad, ja eesti olusid käsitav võõrakeelne kirjandus kokku kogutakse. Eesti Rahva Muuseumi elluastumisel 1909. a. andis Eesti Üliõpilaste Selts oma umbes 14 000-raamatulise eestikeelse kogu muuseumile edasi täieliku eesti kesk-raamatukogu aluseks. 1923. a. on see raamatukogu muuseumi hoolel juba 35 000 numbrini kasvanud ja saanud kõige täielikumaks Eestis.

Peale eespool-nimetatud kogude on Eesti Rahva Muuseumi juures olemas ka muinasteadusline ja numismaatiline kogu.

Vaimlisest vanavarast andis Eesti Üliõpilaste Selts E. Rahva Muuseumile üle paljude aastate jooksul Dr. O. Kallas'e õhutusel ja juhatusel Eesti Üliõp. Seltsi varju all kogutud eesti rahvaviiside ja laulude kogu, milles viimase aruande järele ligi 13 000 viisi ja umbes 215 000 rida muinaslaulu.